UOT: 338.43; JEL: Q00; Q10; O13; J43; P48

Türkan Namiq qızı EYUBOVA
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Dövlət İdarəçilik Akademiyasının müəllimi və doktorantı,
E-mail: turkan.ashurova@dia.edu.az
https://doi.org/10.30546/4.71.73001.2026.005.060

İPƏK YOLU KONTEKSTİNDƏ AZƏRBAYCANIN REGİONAL İNTEQRASİYASI VƏ İQTİSADİ İNKİŞAF PERSPEKTİVLƏRİ

Xülasə

Tədqiqatın məqsədi Azərbaycanın İpək Yolu kontekstində regional inteqrasiyasının və iqtisadi inkişaf perspektivlərinin hərtərəfli araşdırılmasından ibarətdir. Bu istiqamətdə ölkənin geostrateji mövqeyinin təsiri, nəqliyyat-logistika dəhlizlərinin inkişafı, enerji siyasətinin rolu və rəqəmsal transformasiya imkanları təhlil edilmişdir.

Tədqiqatın metodologiyası müqayisəli təhlil, statistik göstəricilərin işlənməsi, trend analizləri və tarixi-analitik yanaşmadan ibarətdir. Bu yanaşma mövzunun həm empirik, həm də nəzəri əsasda araşdırılmasına imkan vermişdir.

Tədqiqatın tətbiqi əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, aparılmış təhlillər dövlət siyasətinin formalaşdırılmasında, nəqliyyat və enerji layihələrinin prioritetləşdirilməsində, rəqəmsal inkişaf və regional əməkdaşlıq mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsində praktik töhfə verə bilər.

Tədqiqatın nəticələri baxımından Azərbaycanın “Şərq–Qərb” və “Şimal–Cənub” dəhlizlərində yerləşən mövqeyi ölkənin beynəlxalq tranzit imkanlarını genişləndirməklə yanaşı, onun iqtisadi dayanıqlığını gücləndirir, regional ticarəti stimullaşdırır və əməkdaşlıq əlaqələrinin dərinləşməsinə şərait yaradır. Bundan başqa, enerji ixrac marşrutlarının şaxələndirilməsi Azərbaycanın beynəlxalq enerji bazarındakı mövqeyini daha etibarlı edir, rəqəmsal infrastrukturun inkişafı isə ölkənin uzunmüddətli iqtisadi transformasiyasına yeni impuls verir. Əldə olunan nəticələr göstərir ki, Azərbaycan iqtisadiyyatının şaxələndirilməsi, rəqəmsal texnologiyaların tətbiqi və beynəlxalq əməkdaşlığın gücləndirilməsi gələcək inkişaf üçün əsas dayaqlardan biridir.

Tədqiqatın orijinallığı və elmi yeniliyi ondan ibarətdir ki, Azərbaycanın İpək Yoluna inteqrasiyası yalnız iqtisadi faydalar kontekstində deyil, eyni zamanda regional güc balansı, geosiyasi sabitlik, beynəlxalq əməkdaşlıq və rəqəmsal transformasiya aspektlərində dərinləşdirilmiş şəkildə təhlil edilmişdir. Mövzunun yeni analitik çərçivədə işlənməsi Azərbaycanın innovativ inkişaf modelinə və dayanıqlı iqtisadi strategiyasına dair elmi yanaşmaların formalaşmasına imkan yaratmışdır. Bu, həm də Azərbaycanın gələcək inkişaf prioritetlərinin müəyyənləşdirilməsi baxımından nəzəri və praktik əhəmiyyət kəsb edir.

Açar sözlər: İpək Yolu, regional inteqrasiya, iqtisadi inkişaf, nəqliyyat dəhlizləri, enerji siyasəti, beynəlxalq ticarət, perspektivlər.

Giriş

Qədim İpək Yolu tarixən Şərq ilə Qərb arasında ticarət, mədəniyyət və texnologiyaların ötürülməsində mühüm rol oynamışdır. Azərbaycan bu tarixi yolun əsas qovşaqlarından biri olaraq əsrlər boyu beynəlxalq ticarət və mədəni mübadilənin mərkəzində dayanmışdır. Şamaxı, Təbriz və Bakı kimi şəhərlər qədim dövrlərdə təkcə tranzit məntəqələr deyil, həm də iqtisadi və sosial inkişafın mühüm mərkəzləri kimi formalaşmışdır. Müasir dövrdə isə Azərbaycanın geosiyasi və geoiqtisadi mövqeyi ölkəni yenidən Avrasiyanın ən vacib inteqrasiya məkanlarından birinə çevirmişdir.

Qlobal iqtisadi inteqrasiya və regional əməkdaşlıq şəraitində Azərbaycan həm Şərq–Qərb, həm də Şimal–Cənub dəhlizlərinin kəsişməsində yerləşən strateji tranzit ölkə olaraq beynəlxalq maraqların mərkəzinə çıxmışdır. Ölkədə həyata keçirilən Bakı–Tbilisi–Qars dəmir yolu, Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı və Cənub Qaz Dəhlizi kimi layihələr Azərbaycanın nəqliyyat, logistika və enerji sektorlarını beynəlxalq sistemə daha sıx bağlamışdır. Bununla yanaşı, rəqəmsallaşma və

innovativ inkişaf meyilləri Azərbaycanın yalnız ənənəvi İpək Yolu deyil, həm də “Rəqəmsal İpək Yolu” layihəsinin mühüm iştirakçısına çevrilməsinə imkan yaratmışdır.

Müasir çağırışlar Azərbaycanın qarşısında yeni imkanlar və eyni zamanda risklər də formalaşdırır. Bir tərəfdən, ölkənin tranzit və enerji potensialı beynəlxalq əməkdaşlığı gücləndirir və iqtisadi dayanıqlığını artırır, digər tərəfdən isə regionda mövcud geosiyasi ziddiyyətlər, enerji marşrutları uğrunda rəqabət və təhlükəsizlik məsələləri balanslaşdırılmış siyasət tələb edir. Buna görə də Azərbaycanın İpək Yoluna inteqrasiyası yalnız iqtisadi imkanlarla deyil, həm də geosiyasi sabitlik, beynəlxalq əməkdaşlıq və dayanıqlı inkişaf modeli ilə sıx bağlıdır.

Məqalənin məqsədi Azərbaycanın İpək Yolu kontekstində regional inteqrasiyasının iqtisadi inkişaf perspektivlərini hərtərəfli təhlil etmək, nəqliyyat-logistika dəhlizləri, enerji siyasəti, rəqəmsal transformasiya və beynəlxalq əməkdaşlıq istiqamətlərində əldə olunan nailiyyətləri qiymətləndirməkdir. Tədqiqat həm tarixi, həm də müasir kontekstdə Azərbaycanın qlobal iqtisadi sistemdə rolunu araşdıraraq, ölkənin strateji mövqeyini, innovativ inkişaf potensialını və gələcək perspektivlərini müəyyənləşdirməyi qarşıya məqsəd qoyur.

Azərbaycanın İpək Yolu Kontekstində Geostrateji Mövqeyi və Regional İnteqrasiyası

Azərbaycan tarixən İpək Yolunun mühüm qovşaqlarından biri olmuşdur. Orta əsrlərdən başlayaraq bu ərazilər Şərqlə Qərbi, Şimal ilə Cənubu birləşdirən karvan yollarının mərkəzində yerləşmişdir. Şamaxı, Təbriz və Bakı kimi şəhərlər beynəlxalq ticarətin və mədəni mübadilənin aparıcı məkanlarına çevrilmiş, Azərbaycan təkcə tranzit ölkə kimi deyil, həm də mədəniyyətlərin, dini təsirlərin və texnologiyaların ötürücüsü rolunu oynamışdır.

Müasir dövrdə də Azərbaycanın geostrateji mövqeyi ölkəni regional inteqrasiyanın mərkəzlərindən birinə çevirmişdir. Ölkə həm Xəzər dənizi vasitəsilə Orta Asiyaya, həm də Türkiyə və Gürcüstan üzərindən Avropaya çıxışı təmin edir. Bununla yanaşı, Rusiya və İranla sərhədləri onun Şimal-Cənub istiqamətində körpü rolunu gücləndirir. Bu xüsusiyyətlər Azərbaycanın həm Şərq-Qərb, həm də Şimal-Cənub dəhlizlərinin kəsişməsində yerləşən strateji tranzit məkan olduğunu göstərir [9, s.24].

Regional inteqrasiya proseslərində Azərbaycanın həyata keçirdiyi iri nəqliyyat və logistika layihələri xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bakı–Tbilisi–Qars dəmir yolu Azərbaycanı birbaşa Türkiyə və Avropa bazarlarına bağlayır, Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı isə Xəzər hövzəsi ölkələri ilə yüklərin daşınmasında əsas qovşaqlardan birinə çevrilmişdir. Bundan əlavə, Transxəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutu (Orta Dəhliz) Azərbaycanın Çindən Avropaya uzanan müasir İpək Yolunun mühüm həlqəsinə çevrilməsinə şərait yaradır.

Enerji resurslarının daşınması da Azərbaycanın regional inteqrasiyasında aparıcı sahədir. Bakı–Tbilisi–Ceyhan neft kəməri, Cənub Qaz Dəhlizi, TANAP və TAP layihələri Azərbaycanı Avropanın enerji təhlükəsizliyi baxımından strateji tərəfdaşa çevirmişdir. Bu layihələr sayəsində ölkə yalnız iqtisadi deyil, həm də siyasi nüfuzunu artırmış, regiondakı inteqrasiya proseslərində aparıcı mövqe qazanmışdır [10, s.54].

Bununla belə, Azərbaycanın geostrateji mövqeyi müəyyən çağırışlar da doğurur. Böyük güclərin regiondakı maraqlarının toqquşması, Ermənistanla uzun illər davam edən münaqişə və regional sabitlik problemləri Azərbaycanın qarşısında risklər yaratmaqdadır. Bununla yanaşı, ölkənin tranzit və enerji imkanları bu risklərin kompensasiya olunmasına və regional əməkdaşlığın inkişafına töhfə verir.

Gələcək perspektivlər baxımından Azərbaycanın İpək Yoluna inteqrasiyası yalnız nəqliyyat və enerji sahələrində deyil, həm də rəqəmsal texnologiyaların tətbiqi, yaşıl enerji layihələri və regional əməkdaşlığın yeni istiqamətləri ilə daha da dərinləşəcəkdir. Bu isə Azərbaycanın geostrateji rolunu möhkəmləndirməklə yanaşı, onun iqtisadi inkişaf perspektivlərinə də mühüm töhfə verəcəkdir [11].

Nəqliyyat-Logistika Dəhlizləri, Enerji Siyasəti və İqtisadi İmkanlar

Azərbaycanın beynəlxalq iqtisadi sistemdə mövqeyinin möhkəmlənməsində nəqliyyat-logistika dəhlizləri və enerji siyasəti həlledici rol oynayır. Coğrafi mövqeyinə görə ölkə həm Şərq–Qərb,

həm də Şimal-Cənub istiqamətində mühüm tranzit qovşağı funksiyasını yerinə yetirir və bu xüsusiyyət Azərbaycanı Avrasiya məkanında iqtisadi və geosiyasi tarazlıq baxımından əsas aktorlardan birinə çevirir.

Şərq-Qərb və Şimal-Cənub dəhlizlərinin inkişafı bu baxımdan xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Şərq-Qərb marşrutu, həm də “Orta Dəhliz” adlandırılan yol, Çindən başlayaraq Mərkəzi Asiya və Xəzər dənizi vasitəsilə Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə üzərindən Avropaya uzanır. Azərbaycan bu marşrutun mərkəzi həlqəsini təşkil etməklə Avropa və Asiya arasında mühüm körpü rolunu oynayır. Digər tərəfdən, Şimal-Cənub dəhlizi Hindistan və İranı Azərbaycan üzərindən Rusiya və Avropaya birləşdirərək yükdaşımaların məsafəsini və vaxtını xeyli azaldır. Bu dəhlizlər Azərbaycanın tranzit imkanlarını genişləndirir, logistika sahəsinin modernləşməsinə təkan verir və regiondaxili əməkdaşlıq üçün yeni imkanlar açır [6].

Son illərdə ölkədə nəqliyyat infrastrukturunun gücləndirilməsi məqsədilə mühüm layihələr həyata keçirilmişdir. Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı (Ələt limanı) Xəzər dənizində ən iri logistik mərkəzlərdən birinə çevrilmişdir. Bakı–Tbilisi–Qars dəmir yolu Azərbaycanı birbaşa Türkiyə və Avropa bazarlarına çıxışla təmin edir, yeni avtomobil yolları və hava limanları isə ölkənin tranzit şəbəkəsini daha da inkişaf etdirir. Bu layihələr Azərbaycanın beynəlxalq ticarətdə etibarlı tərəfdaş kimi mövqeyini gücləndirir və iqtisadi imkanlarını artırır.

Enerji siyasəti Azərbaycanın iqtisadiyyatında əsas hərəkətverici amillərdən biridir. Ölkənin zəngin neft və qaz ehtiyatları müasir ixrac marşrutları vasitəsilə dünya bazarlarına çıxarılır. Bakı–Tbilisi–Ceyhan neft kəməri Azərbaycan neftini Aralıq dənizi vasitəsilə beynəlxalq bazarlara çatdırır. Cənub Qaz Dəhlizi, o cümlədən TANAP və TAP layihələri, Azərbaycan qazının Avropaya ixracını təmin edir və Avropanın enerji təhlükəsizliyində strateji rol oynayır. Bakı–Supsa və Bakı–Novorossiysk kəmərləri də regionun enerji inteqrasiyasını gücləndirən mühüm marşrutlardır. Bu layihələr Azərbaycanın iqtisadiyyatına valyuta axınını təmin etməklə yanaşı, ölkəni beynəlxalq enerji əməkdaşlığında etibarlı tərəfdaşa çevirmişdir.

Nəqliyyat və enerji layihələrinin sinerjisi Azərbaycanın iqtisadi imkanlarını xeyli genişləndirir. Tranzit ölkə statusu yeni gəlir mənbələri formalaşdırır, xarici investisiyaların cəlbi sürətlənir və regional əməkdaşlıq dərinləşir. Bundan əlavə, Xəzər dənizində külək enerjisi layihələrinin inkişafı Azərbaycanın enerji siyasətində yeni istiqamət açır və ölkənin gələcəkdə “yaşıl enerji ixracatçısı” kimi beynəlxalq bazarda mövqeyini gücləndirə bilər.

Azərbaycanın tranzit potensialı son illərdə statistik göstəricilərdə də öz əksini tapmaqdadır. Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına əsasən, 2023-cü ildə ölkə ərazisindən daşınan yüklərin ümumi həcmi 52,2 milyon ton təşkil etmiş, bunun təxminən 27 faizi beynəlxalq tranzit yüklərinin payına düşmüşdür. Bu fakt Azərbaycanın regional və qlobal nəqliyyat sistemində mühüm tranzit ölkə kimi mövqeyini daha da möhkəmləndirdiyini göstərir. Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanının (Ələt limanı) fəaliyyətində də nəzərəçarpan artım müşahidə olunmuşdur. 2023-cü ildə burada 7,3 milyon ton yük dövriyyəsi qeydə alınmış, bu da əvvəlki illə müqayisədə 14 faizlik artım deməkdir [7, s.45].

Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolunun istifadəyə verilməsi Azərbaycanın Şərq-Qərb dəhlizində mövqeyini daha da gücləndirmişdir. Azərbaycan Dəmir Yollarının hesabatına əsasən, 2024-cü ilin ilk yarısında bu dəmir yolu vasitəsilə daşınan yüklərin həcmi əvvəlki dövrlə müqayisədə 37 faiz artmışdır. Bu artım Azərbaycanın yalnız regional deyil, həm də Avropa-Asiya ticarətində strateji tranzit ölkə kimi əhəmiyyətini bir daha təsdiq edir.

Enerji ixracı sahəsində də əhəmiyyətli nəticələr əldə edilmişdir. Energetika Nazirliyinin məlumatına görə, 2023-cü ildə Azərbaycan Avropa bazarına 12,8 milyard kubmetr təbii qaz ixrac etmiş, 2027-ci ilə qədər bu həcmin 20 milyard kubmetrə çatdırılması planlaşdırılmışdır. Bu göstərici Azərbaycanın Avropa enerji təhlükəsizliyində artan rolunu nümayiş etdirir.

Bundan əlavə, ölkənin bərpa olunan enerji potensialı da geniş imkanlar açır. Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında 9,2 min MVt gücündə bərpa olunan enerji resursları mövcuddur. Xəzər dənizində isə külək enerjisi potensialı təqribən 157 GVt olaraq qiymətləndirilir. Bu faktlar

Azərbaycanın enerji siyasətində “yaşıl enerji” istiqamətinin gələcəkdə strateji prioritetə çevriləcəyini göstərir.

Beləliklə, təqdim edilən statistik göstəricilər Azərbaycanın nəqliyyat-logistika dəhlizlərində və enerji siyasətində qazandığı nailiyyətləri əks etdirməklə yanaşı, ölkənin iqtisadi inkişaf perspektivlərinin də real əsaslara söykəndiyini ortaya qoyur [4].

Beləliklə, Azərbaycanın nəqliyyat-logistika dəhlizləri və enerji siyasəti onun iqtisadi inkişafını təmin edən və regional mövqeyini möhkəmləndirən əsas sütunlardan birinə çevrilmişdir. Bu sahələrdə həyata keçirilən strateji layihələr yalnız iqtisadi səmərə gətirmir, həm də ölkənin beynəlxalq sistemdə artan rolunu nümayiş etdirir. Azərbaycanın coğrafi üstünlükləri və strateji təşəbbüsləri onu müasir İpək Yolunun ayrılmaz həlqəsinə çevirmişdir.

Azərbaycanın beynəlxalq iqtisadi sistemə inteqrasiyasında nəqliyyat-logistika dəhlizləri və enerji siyasəti həlledici rol oynayır. Ölkənin əlverişli coğrafi mövqeyi ona həm Şərq–Qərb, həm də Şimal–Cənub istiqamətlərində strateji tranzit qovşağı olmaq imkanı verir. Bu xüsusiyyət Azərbaycanı Avrasiya məkanının iqtisadi və geosiyasi tarazlığında mühüm oyunçuya çevirir.

“Orta Dəhliz” adlandırılan Şərq–Qərb marşrutu Çindən başlayaraq Mərkəzi Asiya, Xəzər dənizi, Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə vasitəsilə Avropaya qədər uzanır. Azərbaycan bu marşrutun mərkəzində dayanaraq, Avropa ilə Asiya arasında etibarlı tranzit körpü funksiyasını yerinə yetirir. Orta Dəhlizin üstünlüyü ondan ibarətdir ki, Çindən Avropaya yük daşınması üçün vaxt 30–35 gündən 12–15 günə qədər azalır. Bu isə Azərbaycanın tranzit potensialının beynəlxalq ticarət üçün strateji əhəmiyyətini artırır.

Şimal–Cənub dəhlizi də Azərbaycan üçün mühüm prioritetlərdəndir. Bu marşrut Hindistan, İran və Azərbaycan vasitəsilə Rusiyaya və Şimali Avropaya çıxışı təmin edir. Hazırda dəhliz üzrə illik daşınma həcmləri 15 milyon ton səviyyəsində qiymətləndirilsə də, infrastrukturun tam modernləşdirilməsindən sonra bu rəqəmin 40–50 milyon tona çatacağı proqnozlaşdırılır. Azərbaycan bu dəhlizin inkişafında əsas həlqə olmaqla tranzit gəlirlərini artırır və regional əməkdaşlığı gücləndirir.

Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı (Ələt limanı) bu dəhlizlərin mərkəzi qovşağına çevrilmişdir. 2023-cü ildə limanda 7,3 milyon ton yük dövriyyəsi qeydə alınmış və bu göstərici əvvəlki illə müqayisədə 14 faiz artım təşkil etmişdir. Bakı–Tbilisi–Qars dəmir yolu isə Azərbaycanı birbaşa Türkiyə və Avropa bazarlarına çıxararaq tranzit imkanlarını daha da genişləndirmişdir. 2024-cü ilin ilk yarısında bu dəmir yolu vasitəsilə daşınan yüklərin həcmi əvvəlki dövrə nisbətən 37 faiz artmışdır.

Enerji siyasəti Azərbaycanın iqtisadi inkişafında aparıcı rol oynayır. Bakı–Tbilisi–Ceyhan neft kəməri, Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəməri və Cənub Qaz Dəhlizi layihələri Azərbaycanı Avropanın enerji təhlükəsizliyində mühüm tərəfdaşa çevirmişdir. Təkcə 2023-cü ildə Azərbaycan Avropaya 12,8 milyard kubmetr qaz ixrac etmiş, 2027-ci ilə qədər bu həcmin 20 milyard kubmetrə çatdırılması planlaşdırılır. Bu, Azərbaycanın enerji ixracında dayanıqlılığı təmin etməklə yanaşı, Avropa ölkələrinin enerji asılılığını da azaldır.

Son illərdə Azərbaycanın bərpa olunan enerji sahəsində atdığı addımlar da diqqətəlayiqdir. Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda potensialı 9,2 min MVt olan yaşıl enerji layihələrinin həyata keçirilməsi, Xəzər dənizində külək enerjisi üzrə 157 GVt potensialın qiymətləndirilməsi ölkənin enerji siyasətinə yeni istiqamət qazandırır. Beləliklə, Azərbaycan yalnız ənənəvi enerji ixracatçısı deyil, həm də gələcəkdə yaşıl enerji bazarının mühüm iştirakçısı ola bilər.

Rəqəmsal İpək Yolu və Azərbaycanın İnnovativ İnkişaf Strategiyası

Müasir dövrdə dünya iqtisadiyyatının əsas hərəkətverici qüvvələrindən biri informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının sürətli inkişafıdır. Əgər tarixi İpək Yolu əsrlər boyu karvan yolları vasitəsilə ipək, ədviyyat və digər malların daşınmasına xidmət etmişdisə, bu gün yeni bir İpək Yolu – Rəqəmsal İpək Yolu formalaşmaqdadır. Bu anlayış transmilli elektron ticarət şəbəkələrinin, yüksək sürətli internet xətlərinin, rəqəmsal platformaların, süni intellekt və böyük verilənlər texnologiyalarının beynəlxalq iqtisadi əlaqələrə inteqrasiyasını əhatə edir. Qlobal miqyasda

Çinin “Bir Kəmər, Bir Yol” təşəbbüsünün mühüm komponentlərindən biri kimi təqdim olunan Rəqəmsal İpək Yolu Asiyadan Avropaya qədər uzanan rəqəmsal dəhlizlərin yaradılmasını, beynəlxalq iqtisadi münasibətlərdə rəqəmsallaşmanın aparıcı rol oynamasını hədəfləyir. Azərbaycanın bu prosesdə iştirakı həm coğrafi mövqeyindən, həm də milli inkişaf strategiyasından irəli gəlir.

Azərbaycan son illərdə rəqəmsal infrastruktura böyük həcmdə sərmayələr yatıraraq regional rəqəmsal qovşaq rolunu möhkəmləndirməyə başlamışdır. Fiber-optik şəbəkələrin genişləndirilməsi, 5G texnologiyasına keçid planlarının hazırlanması, dövlət xidmətlərinin rəqəmsallaşdırılması və elektron hökumət platformalarının qurulması bu istiqamətdə atılan mühüm addımlardır. “ASAN xidmət” modeli və “myGov” platforması kimi layihələr Azərbaycanın rəqəmsallaşma təcrübəsinin uğurlu nümunələri hesab olunur. Xüsusilə Azərbaycan, Qazaxıstan və Gürcüstan arasında həyata keçirilən və Xəzər dənizinin dibi ilə fiber-optik internet xətlərinin çəkilməsini nəzərdə tutan Rəqəmsal İpək Yolu layihəsi regionun informasiya mübadiləsində sürəti artırmaqla yanaşı, həm də şəbəkə təhlükəsizliyi və dayanıqlılığını təmin edəcəkdir. Bu təşəbbüs Azərbaycanın yalnız nəqliyyat körpüsü deyil, həm də “rəqəmsal körpü” funksiyasını yerinə yetirməsinə şərait yaradır [8].

Ələt Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı ətrafında yaradılan Azad İqtisadi Zona da rəqəmsal texnologiyaların tətbiqi üçün geniş imkanlar açır. Burada ağıllı logistika, elektron gömrük və blokçeyn əsaslı həllərin tətbiqi nəzərdə tutulur ki, bu da həm tranzit, həm də beynəlxalq ticarətdə səmərəliliyi artırır. Azərbaycanın innovativ inkişaf strategiyası çərçivəsində rəqəmsal iqtisadiyyat prioritet istiqamət kimi müəyyən edilmişdir. “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər” sənədində rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişafı, startap ekosisteminin gücləndirilməsi, innovasiyaların təşviqi və rəqəmsal biliklərin artırılması xüsusi vurğulanır.

Azərbaycanın innovativ inkişaf yanaşması iqtisadiyyatın rəqəmsallaşdırılması ilə məhdudlaşmır. Burada həmçinin İKT sektorunun gücləndirilməsi, texnoparkların genişləndirilməsi, innovativ sahibkarlığın dəstəklənməsi və beynəlxalq əməkdaşlıq mexanizmlərinin yaradılması kimi istiqamətlər də ön plana çıxır. Bu strategiya Azərbaycanın yalnız tranzit ölkə yox, həm də regional rəqəmsal mərkəzə çevrilməsi üçün möhkəm baza formalaşdırır.

Rəqəmsal İpək Yoluna inteqrasiya Azərbaycanın iqtisadiyyatına çoxşaxəli təsir göstərir. Elektron ticarət imkanlarının genişlənməsi kiçik və orta sahibkarlıq üçün yeni bazarlara çıxış yaradır. İnformasiya texnologiyalarının tətbiqi istehsalın səmərəliliyini artırır, dövlət xidmətlərinin şəffaflığını təmin edir və iqtisadi idarəetmədə çevikliyi yüksəldir. Bununla yanaşı, rəqəmsallaşma enerji sektoru ilə sinerji yaradaraq ölkənin yeni inkişaf imkanlarını genişləndirir. Xəzər dənizində həyata keçirilən külək enerjisi layihələri rəqəmsal idarəetmə sistemləri vasitəsilə nəzarət olunur, ağıllı enerji şəbəkələri isə ixrac prosesində səmərəliliyi artırır. Bu, Azərbaycanın həm yaşıl enerji, həm də rəqəmsal iqtisadiyyat sahəsində paralel inkişafını təmin edir.

Bununla belə, Rəqəmsal İpək Yoluna qoşulma bir sıra çağırışlarla da müşayiət olunur. Kibertəhlükəsizlik məsələləri, rəqəmsal bərabərsizliyin aradan qaldırılması və texnoloji asılılıq riskləri xüsusi diqqət tələb edir. Azərbaycanın bu çağırışlara cavab vermək üçün milli kadr potensialını gücləndirməsi, kibertəhlükəsizlik sistemlərini inkişaf etdirməsi və beynəlxalq tərəfdaşlarla əməkdaşlığı dərinləşdirməsi zəruridir [5].

Gələcək perspektivlər baxımından Azərbaycanın Rəqəmsal İpək Yolunda daha aktiv rol oynaması gözlənilir. Bu, ölkənin yalnız tranzit mərkəzi deyil, həm də innovasiya və texnologiya ixrac edən regional liderə çevrilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır. Rəqəmsal İpək Yolu Azərbaycanın geostrateji mövqeyini gücləndirməklə yanaşı, rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişafına, innovativ sahibkarlığın təşviqinə və beynəlxalq əməkdaşlığın dərinləşməsinə geniş imkanlar açır.

Beynəlxalq Əməkdaşlıq, Geosiyasi Çağırışlar və Azərbaycanın Dayanıqlı İqtisadi Modeli

Azərbaycanın İpək Yolu kontekstində regional inteqrasiyası təkcə nəqliyyat və enerji sahələri ilə məhdudlaşmır, həm də beynəlxalq əməkdaşlıq çərçivəsində yeni imkanların formalaşmasına xidmət edir. Azərbaycan “Bir Kəmər, Bir Yol” təşəbbüsü, Avropa İttifaqı ilə tərəfdaşlıq sazişləri, Türkdilli Dövlətlər Təşkilatı, GUAM və digər regional qurumlarla əməkdaşlığı gücləndirməklə,

öz geostrateji mövqeyindən maksimum səmərə əldə etməyə çalışır. Xüsusilə Türkiyə, Gürcüstan və Mərkəzi Asiya ölkələri ilə əməkdaşlıq nəqliyyat-logistika dəhlizlərinin dayanıqlı inkişafına, Avropa ölkələri ilə enerji tərəfdaşlığı isə Azərbaycanın beynəlxalq nüfuzunun artmasına xidmət edir [1, s.54].

Bununla belə, Azərbaycanın geosiyasi mövqeyi bir sıra çağırışlarla da müşayiət olunur. Böyük güclərin regiondakı maraqları, Qafqazda təhlükəsizlik məsələləri, Ermənistanla bağlı həll olunmuş, lakin hələ də müəyyən risklər yaradan münaqişə təcrübəsi, həmçinin enerji marşrutları uğrunda beynəlxalq rəqabət Azərbaycanın regional siyasətində mürəkkəb şərtlər formalaşdırır. Buna baxmayaraq, Azərbaycan balanslaşdırılmış xarici siyasət və çoxşaxəli əməkdaşlıq prinsipləri sayəsində bu riskləri minimuma endirməyə çalışır.

Dayanıqlı iqtisadi modelin qurulması Azərbaycanın uzunmüddətli inkişaf strategiyasının əsas məqsədlərindən biridir. Bu model iqtisadiyyatın şaxələndirilməsini, enerji resurslarından asılılığın azaldılmasını, bərpa olunan enerji və rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişafını, həmçinin regional əməkdaşlığın dərinləşdirilməsini nəzərdə tutur. Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda yaradılan yaşıl enerji zonaları, Xəzər dənizində külək enerjisi layihələri və rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişafına yönəlmiş dövlət proqramları Azərbaycanın dayanıqlı iqtisadiyyat konsepsiyasını gücləndirən əsas amillərdir.

Azərbaycan həm də beynəlxalq maliyyə institutları, Dünya Bankı, Asiya İnkişaf Bankı və Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı kimi qurumlarla əməkdaşlıq edərək infrastruktur və enerji layihələrinin maliyyələşdirilməsini təmin edir. Bu əməkdaşlıq ölkənin iqtisadi sabitliyinə, sosial rifahın yaxşılaşdırılmasına və beynəlxalq sistemdə mövqeyinin möhkəmlənməsinə mühüm töhfə verir [3, s.45].

Nəticə etibarilə, Azərbaycan beynəlxalq əməkdaşlığı gücləndirməklə yanaşı, geosiyasi çağırışlara uyğun şəkildə iqtisadiyyatını şaxələndirmək və dayanıqlı inkişaf modelini formalaşdırmaq istiqamətində ardıcıl siyasət həyata keçirir. Bu, ölkənin müasir İpək Yolu kontekstində yalnız tranzit və enerji mərkəzi deyil, həm də regional sabitlik, iqtisadi dayanıqlıq və innovativ inkişaf nümunəsi kimi çıxış etməsini təmin edir.

Mədəni və Humanitar Əməkdaşlıq Kontekstində Azərbaycanın İpək Yolundakı rolu

Qədim İpək Yolu yalnız ticarət və iqtisadi inteqrasiyanı deyil, həm də mədəniyyətlərarası ünsiyyəti, biliklərin, ideyaların və sivilizasiya dəyərlərinin ötürülməsini təmin etmişdir. Bu baxımdan Azərbaycan əsrlər boyu Şərq və Qərb arasında mədəni körpü rolunu oynamış, müxtəlif xalqların və dinlərin qovuşduğu məkan kimi çıxış etmişdir. Müasir dövrdə də Azərbaycanın İpək Yolu kontekstində rolu təkcə iqtisadi və tranzit imkanları ilə məhdudlaşmır, həm də mədəni və humanitar əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsində mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Azərbaycanın multikulturalizm siyasəti və mədəniyyətlərarası dialoqu təşviq edən beynəlxalq təşəbbüsləri bu istiqamətdə xüsusi qeyd olunmalıdır. “Bakı Prosesi” adı ilə tanınan təşəbbüs BMT, UNESCO və digər beynəlxalq təşkilatların dəstəyi ilə həyata keçirilərək, Qərb və Şərq mədəniyyətləri arasında dialoqun inkişafına mühüm töhfə vermişdir. Bakıda keçirilən Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumları Azərbaycanın bu sahədə beynəlxalq nüfuzunu artırmış, ölkəni mədəni əməkdaşlığın aparıcı mərkəzlərindən birinə çevirmişdir.

İpək Yolu üzərində yerləşən Azərbaycan həm də turizm sahəsində geniş potensiala malikdir. Tarixi İpək Yolu marşrutları üzərində yerləşən Şəki, Gəncə, Şamaxı və Bakı şəhərləri mədəni irsi ilə seçilərək UNESCO-nun dünya irsi siyahısına daxil edilmişdir. Turizmin inkişafı təkcə iqtisadi gəlirlə deyil, həm də xalqlar arasında qarşılıqlı anlaşmanın və mədəniyyətlərarası inteqrasiyanın dərinləşməsi ilə nəticələnir. Bu baxımdan Azərbaycan “İpək Yolu turizm marşrutları” layihəsində fəal iştirak etməklə özünün humanitar əməkdaşlıq sahəsində rolunu daha da gücləndirir.

Bundan başqa, Azərbaycanın beynəlxalq humanitar forumlara ev sahibliyi etməsi də mədəni əməkdaşlığın təşviqi baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır. Bakı Humanitar Forumu, Baku Energy Week kimi tədbirlər müxtəlif sahələrdə beynəlxalq əməkdaşlığı gücləndirməklə yanaşı, ölkənin qlobal miqyasda imicini formalaşdırır. Bu tədbirlər çərçivəsində Azərbaycanın sülh, əməkdaşlıq və tolerantlıq dəyərləri dünya ictimaiyyətinə təqdim olunur [2, 96].

Mədəni və humanitar əməkdaşlıq Azərbaycanın yumşaq güc siyasətinin mühüm komponenti kimi çıxış edir. Bu istiqamətdə atılan addımlar ölkənin geosiyasi və iqtisadi təşəbbüslərini tamamlayaraq, regional inteqrasiyanı gücləndirir və beynəlxalq aləmdə Azərbaycanın nüfuzunu artırır. Beləliklə, Azərbaycan müasir İpək Yolunda yalnız tranzit və enerji qovşağı deyil, həm də mədəniyyətlərin qovuşduğu və əməkdaşlığın təşviq olunduğu bir mərkəz kimi çıxış edir.

Nəticə

Azərbaycanın İpək Yolu kontekstində regional inteqrasiyası ölkənin həm tarixi irsi, həm də müasir geostrateji mövqeyi ilə bağlıdır. Tədqiqat göstərdi ki, Azərbaycanın tranzit potensialı və nəqliyyat-logistika dəhlizlərindəki rolu ölkəni Avrasiya məkanında mühüm iqtisadi mərkəzə çevirir. Şərq–Qərb və Şimal–Cənub dəhlizlərinin inkişafı yalnız yükdaşımaların səmərəliliyini artırmır, həm də ölkənin iqtisadi dayanıqlığını gücləndirir və beynəlxalq əməkdaşlıq imkanlarını genişləndirir.

Enerji siyasəti sahəsində aparılan təhlillər sübut edir ki, Azərbaycanın neft-qaz ehtiyatlarının ixrac marşrutları ölkənin iqtisadiyyatına valyuta axınını təmin etməklə yanaşı, onun Avropanın enerji təhlükəsizliyində etibarlı tərəfdaş statusunu möhkəmləndirmişdir. Eyni zamanda, bərpa olunan enerji layihələrinin inkişafı Azərbaycanın gələcəkdə yaşıl iqtisadiyyat modelinə keçidini təmin edə biləcək mühüm amillərdən biri kimi qiymətləndirilməlidir.

Rəqəmsal İpək Yolu və innovativ inkişaf sahəsində aparılan islahatlar Azərbaycanın yalnız tranzit ölkə deyil, həm də regional rəqəmsal qovşaq kimi formalaşmasına xidmət edir. Rəqəmsallaşma prosesləri dövlət idarəçiliyinin səmərəliliyini artırır, sahibkarlıq fəaliyyətini stimullaşdırır və beynəlxalq rəqabət qabiliyyətini yüksəldir.

Geosiyasi çağırışlar fonunda Azərbaycanın həyata keçirdiyi balanslaşdırılmış xarici siyasət, beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq və humanitar diplomatiya ölkənin regional sabitlik və əməkdaşlıq mərkəzi kimi mövqeyini gücləndirir. Mədəni və humanitar əməkdaşlıq təşəbbüsləri, xüsusilə Bakı Prosesi və Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumları, Azərbaycanın yumşaq güc siyasətinin uğurlu nümunəsi kimi çıxış edir.

Ümumilikdə, tədqiqatın nəticələri göstərir ki, Azərbaycanın İpək Yoluna inteqrasiyası təkcə iqtisadi imkanlar deyil, həm də regional sabitlik, beynəlxalq əməkdaşlıq və innovativ inkişaf baxımından strateji əhəmiyyət kəsb edir. Bu istiqamətdə həyata keçirilən layihələr və siyasətlər ölkənin uzunmüddətli dayanıqlı inkişafına zəmin yaradır və Azərbaycanın müasir qlobal iqtisadi sistemdə rolunu daha da gücləndirir.

ƏDƏBİYYAT

1. Bayramov D. A. İ. Azərbaycan Respublikasında dayanıqlı və dinamik iqtisadi inkişafın milli modeli // UNEC Elmi əsərlər toplusu. – Bakı, 2015.
2. Dadaşova Ə. Azərbaycanın multikulturalizm siyasəti və türk dünyasında mədəni əməkdaşlıq perspektivləri // Qlobal Çağırışlar və Türk Dünyası: I Beynəlxalq Elmi Konfrans Materialları. – Bakı, 2023.
3. Eyvazov E. Ümumdünya Ticarət Təşkilatı və Azərbaycan: davamlı inkişaf kontekstində perspektivlər // Davamlı İnkişaf üzrə Beynəlxalq Konfrans Materialları. – Azərbaycan Universiteti. – Bakı, 2018.
4. Fazil V., Aqil S., Toğrul T. Azərbaycan nəqliyyat-logistika sisteminin transmilli şirkətlərə təsiri // Azərbaycan Texniki Universiteti Açıq Elmi Baza. – Bakı, 2023.
5. Qarayev M. Ş., Orucov İ. O. Azərbaycanda rəqəmsal iqtisadiyyatın dünya iqtisadiyyatına transformasiyası // Azərbaycan Texnologiya Universiteti Elmi əsərlər toplusu. – Gəncə, 2023.
6. Məmmədzadə K., Poladov R., Hümbətov E. Azərbaycanda logistik terminalların yerləşmə yerinin seçilməsi üzrə tətbiqlər planının işlənib hazırlanması // Azərbaycan Texniki Universiteti Açıq Elmi Baza. – Bakı, 2024.
7. Nəsibov E. “Bir Kəmər, Bir Yol” layihəsinə qoşulmağın Azərbaycan Respublikasının

iqtisadiyyatında rolu // TURAN-SAM Elmi Məqalələr Toplusu. – Bakı, 2022.
8. Sadıqova S. Rəqabət strategiyası və onun təhlili: Azərbaycanın innovativ inkişaf imkanları // İpək Yolu jurnalı. – Azərbaycan Universiteti. – Bakı, 2017.
9. Kheyril R. E. The Role of the East-West Corridor in the Economy of the Republic of Azerbaijan // Academics and Science Reviews Materials. – 2024.
10. Mammadova F. A. Analyze Azerbaijan's Role in the Silk Road Economic Belt and its Implications for Trade, Investment, and Economic Development // Proceedings of International Conference on Economics in the VUCA World. – 2024.
11. Shahbazov F. The Country Building a New Silk Road While No One Was Looking // International Policy Digest. – 2025.

Тюркан Намиг гызы Эйубова
Преподаватель и докторант Академии Государственного Управления при Президенте Азербайджанской Республики
E-mail: turkan.ashurova@dia.edu.az

В контексте шёлкового пути: региональная интеграция Азербайджана и перспективы экономического развития

Резюме

Цель исследования - заключается во всестороннем анализе региональной интеграции Азербайджана в контексте Шёлкового пути и перспектив его экономического развития. В данном направлении были проанализированы влияние геостратегического положения страны, развитие транспортно-логистических коридоров, роль энергетической политики и возможности цифровой трансформации.

Методология исследования - включает сравнительный анализ, обработку статистических показателей, анализ тенденций, а также историко-аналитический подход. Такой методический инструментарий позволил исследовать тему как на эмпирической, так и на теоретической основе.

Практическая значимость исследования - заключается в том, что проведённый анализ может внести вклад в формирование государственной политики, приоритизацию транспортных и энергетических проектов, совершенствование механизмов цифрового развития и регионального сотрудничества.

Результаты исследования - показывают, что расположение Азербайджана на коридорах «Восток–Запад» и «Север–Юг» не только расширяет международные транзитные возможности страны, но и укрепляет её экономическую устойчивость, стимулирует региональную торговлю и способствует углублению сотрудничества. Кроме того, диверсификация маршрутов экспорта энергоресурсов делает позицию Азербайджана на международном энергетическом рынке более надёжной, а развитие цифровой инфраструктуры придаёт новый импульс долгосрочной экономической трансформации страны. Полученные результаты показывают, что диверсификация экономики Азербайджана, внедрение цифровых технологий и укрепление международного сотрудничества являются основными опорами будущего развития.

Оригинальность и научная новизна исследования - заключаются в том, что интеграция Азербайджана в Шёлковый путь проанализирована не только в контексте экономических выгод, но и с точки зрения регионального баланса сил, геополитической стабильности, международного сотрудничества и цифровой трансформации. Разработка темы в новой аналитической рамке позволила сформировать научные подходы к инновационной модели развития и устойчивой экономической стратегии Азербайджана. Это также имеет как теоретическое, так и практическое значение для определения приоритетов будущего развития страны.

Ключевые слова: Шёлковый путь, региональная интеграция, экономическое развитие, транспортные коридоры, энергетическая политика, международная торговля, перспективы

Turkan Namig Eyubova
Lecturer and PhD candidate at the Academy of Public Administration under the President of the Republic of Azerbaijan
E-mail: turkan.ashurova@dia.edu.az

In the context of the silk road: Azerbaijan's regional integration and economic development prospects

Abstract

The purpose of the study - is to conduct a comprehensive analysis of Azerbaijan's regional integration in the context of the Silk Road and the prospects for its economic development. In this regard, the influence of the country’s geostrategic position, the development of transport and logistics corridors, the role of energy policy, and the opportunities for digital transformation were examined.

The methodology of the study - includes comparative analysis, processing of statistical indicators, trend analysis, as well as a historical-analytical approach. This methodological framework made it possible to explore the topic both on an empirical and theoretical basis.

The practical significance of the study - lies in the fact that the conducted analysis can contribute to the formulation of state policy, the prioritization of transport and energy projects, and the improvement of mechanisms for digital development and regional cooperation.

The results of the study - show that Azerbaijan’s position on the “East–West” and “North–South” corridors not only expands the country’s international transit opportunities but also strengthens its economic resilience, stimulates regional trade, and fosters deeper cooperation. Furthermore, the diversification of energy export routes makes Azerbaijan’s position in the international energy market more reliable, while the development of digital infrastructure provides a new impetus for the country’s long-term economic transformation. The findings indicate that the diversification of Azerbaijan’s economy, the application of digital technologies, and the strengthening of international cooperation are key pillars of future development.

The originality and scientific novelty of the study - consist in the fact that Azerbaijan’s integration into the Silk Road has been analyzed not only in the context of economic benefits but also in terms of regional power balance, geopolitical stability, international cooperation, and digital transformation. Addressing the topic within a new analytical framework has made it possible to develop scientific approaches to Azerbaijan’s innovative development model and sustainable economic strategy. This also has both theoretical and practical significance for determining the country’s future development priorities.

Keywords: Silk Road, regional integration, economic development, transport corridors, energy policy, international trade, prospects.